

KWP w Krakowie

<https://malopolska.bip.policja.gov.pl/KK/inne/historia/100-lecie-policji-panst/22245,Historia-Polskiej-Policji.html>
2024-09-28, 21:13

Historia Polskiej Policji

Polska Policja Państwowa stała się symbolem wolnej Polski, która wróciła na mapy Europy i świata po 123 latach zaborów. Od tego czasu niezmiennie troszczy się o ochronę bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego. Obecnie w województwie małopolskim służy około 7 770 funkcjonariuszy Policji.

Piłsudski Policję organizuje

W listopadzie 1918 roku w wyniku przegranej w I wojnie światowej trzech mocarstw rozbiorowych, Niemiec, Austro-Węgier i Rosji, na terenach dawnej I Rzeczypospolitej, powstało odrodzone państwo polskie. Społeczeństwo i władze od razu przystąpiły do budowy struktur nowego państwa. 5 grudnia Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, na wniosek ministra spraw wewnętrznych Stanisława Thugutta, wydał dekret o organizacji państwowej Milicji Ludowej. Była to formacja *powołana dla ochrony i zapewnienia spokoju i bezpieczeństwa ludności miast i wsi oraz walki z wszelkimi przejawami bezładu społecznego, dla przeprowadzenia zarządzeń władz państwowych*. Wstąpiły do niej m.in. organizacje paramilitarne związane z Polską Partią Socjalistyczną. Z kolei 9 stycznia 1919 roku Naczelnik Państwa dekretem o organizacji Policji Komunalnej scalił wszystkie dotychczasowe milicje samorządowe, miejskie i komunalne. Zasięg działalności Milicji Ludowej i Policji Komunalnej obejmował tylko ziemie dawnego zaboru rosyjskiego. W pozostałych dzielnicach powstały odrębne formacje policyjne. I tak w byłym zaborze austriackim istniała do 1 grudnia 1919 roku Żandarmeria Krajowa. Do służby w nich rekrutowano nie tylko dawnych policjantów z jednostek państw zaborczych, ale również osoby, które wcześniej nie pracowały w tym zawodzie: urzędników, nauczycieli, kupców, rolników i robotników. Obydwa dekrety były aktami tymczasowymi. W ciągu kilku następnym miesięcy kształtowały się plany dotyczące modelu administracji publicznej w Polsce.

Nowa ustawa

Dokładnie 24 lipca 1919 roku Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę o Policji Państwowej. W ustawie zapisano, że *Policja jest państwową organizacją służby bezpieczeństwa oraz organem wykonawczym władz państwowych i samorządowych i ma za zadanie ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego*. Oprócz tego podkreślono również, że *Policja jest organizowana i wyszkolona na*

wzór wojskowy. Na jej czele stał komendant główny, mianowany przez Naczelnika Państwa na wniosek ministra spraw wewnętrznych. Obsługę merytoryczną dla komendanta głównego zapewniała komenda główna. Terytorium państwa podzielono na komendy okręgowe (od 1924 roku komendy wojewódzkie), komendy powiatowe, posterunki gminne oraz komisariaty. Wyjątkiem było autonomiczne województwo śląskie, gdzie działała Policja Województwa Śląskiego. W dużych ośrodkach miejskich utworzono posterunki lub komisariaty specjalistyczne, takie jak kolejowe, graniczne, czy rzeczne. Czasami w razie potrzeby w odległych częściach miast zakładano dodatkowe wartownie policyjne. Czasy były niespokojne, częste strajki i demonstracje, wysoki wskaźnik przestępczości w uboższych dzielnicach wielkich miast wymagał dodatkowej uwagi władz. Warunkiem przyjęcia do Policji było posiadanie przez kandydatów *nieskazitelnej przeszłości*, a także *zdrowej i silnej budowy ciała oraz wzrostu odpowiedniego*. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego z 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej zobowiązywało oficerów i szeregowych do *wierności wobec Rzeczypospolitej, posłuszeństwa wobec przełożonych, poszanowania prawa, gorliwości, sumienności i bezstronności w wykonywaniu obowiązków*. Wymagano od osób aspirujących do pracy w Policji *odpowiedniego uzdolnienia fizycznego i umysłowego*. Ponadto art. 64 rozporządzenia określał, kiedy policjanci mogli wstępować w związki małżeńskie: *Dla zawarcia małżeństwa oficerowie i szeregowi P. P. obowiązani są otrzymać zezwolenie władzy przełożonej*. Konieczne było również, aby policjant skończył 24. rok życia, a jego narzeczona miała *nieposzlakowaną opinię*. Nie zawsze jednak taką zgodę po spełnieniu powyższych warunków przełożeni wydawali: *O ile procent szeregowych żonatyh oraz wdowców i rozwiedzionych, mających na utrzymaniu dzieci, przekracza w pewnym okręgu wojewódzkim 75% ogólnego stanu etatowego szeregowych tego okręgu, to Komendant Główny Policji Państwowej może zabronić wydawania zezwoleń na małżeństwo szeregowym w tym okręgu*.

Niespokojne czasy

Do wybuchu jednego z największych protestów społecznych w kraju okresu międzywojennego doszło w listopadzie 1923 roku w Krakowie. Ich przyczyną był trwający właśnie kryzys gospodarczy. Protestujący robotnicy wzywali rząd Wincentego Witosa do bardziej aktywnej walki z drożyzną i bezrobociem. Dalszemu pochodowi demonstrujących stanęło na przeszkodzie wojsko i policja. Doszło do starć i walk ulicznych. Było wielu rannych i 32 zabitych, robotników i żołnierzy z 8. Pułku Ułanów. Podobne niepokoje społeczne, choć w mniejszej skali, wybuchały jeszcze wielokrotnie. W latach 30. sytuacja wewnętrzna w kraju znów była napięta. W 23 czerwca 1936 roku oddział bojówki endeckiej pod dowództwem Adama Doboszyńskiego opanował na kilka godzin Myślenice. Aktywiści zajęli miejscowe starostwo, zdewastowali parę sklepów żydowskich i komisariat Policji. Rok później, w sierpniu 1937 roku, wybuchł strajk chłopski - zginęły 42 osoby, a 34 było rannych, aresztowano przeszło 1 200 rolników. Żeby zapobiec kolejnym ofiarom śmiertelnym, ostatni minister spraw wewnętrznych i premier II RP, Felicjan Sławoj Składkowski, utworzył specjalne oddziały odwodowe Policji, które wyspecjalizowały się w rozpraszaniu zgromadzeń bez użycia broni palnej, za pomocą tylko broni białej. Rozlokowano je na terenie Szkoły Policyjnej w warszawskim Gołędzinowie. Od tego czasu *rozruchy, strzelanina policji, ranni i zabici podczas manifestacji zaczęły przechodzić do przeszłości, stając się stopniowo coraz radsze*. Jak sam podkreślał pierwszym jego zadaniem po objęciu funkcji szefa MSW *było zaprowadzenie porządku, ładu i bezpieczeństwa w kraju (...) poprzez poprawę stanu administracji i policji*. Stąd też jego słynne i zaskakujące dla odwiedzanych gospodarzy wizyty w terenie. Składkowski był też autorem często

wyśmiewanego rozporządzenia o stawianiu ubikacji na polskich wsiach, bo jako lekarz z wykształcenia przywiązywał dużą wagę do podnoszenia poziomu higieny. Od jego nazwiska wiejskie ubikacje ochrzczono sławojkami.

Centralizacja czy decentralizacja?

Szczegółowe zasady organizacji i działania Policji ujęto w rozporządzeniu Prezydenta RP z 6 marca 1928 roku. Zgodnie z nim Policja podczas mobilizacji stawała się częścią sił zbrojnych jako wojskowy korpus służby bezpieczeństwa. Ponadto o ile w pierwszych latach niepodległości Policja była instytucją zdecentralizowaną, podporządkowaną zarówno administracji centralnej jak i samorządowej, to po zamachu majowym w 1926 roku rządzący piłsudczycy postanowili to zmienić. Znacznie ograniczono możliwości wpływu władz samorządowych i terenowych organów administracji rządowej na jednostki Policji. W efekcie nastąpiła też jej centralizacja.

Wojna i okupacja

1 września 1939 roku rozpoczął się trudny także dla polskiej Policji okres II wojny światowej. Pod koniec okresu II Rzeczypospolitej w Policji było zatrudnionych około 30 tys. policjantów. Szacuje się, że w czasie kampanii wrześniowej zginęło prawie 2 tys. funkcjonariuszy. Około 12 tys. znalazło się w sowieckiej niewoli. 5 marca 1940 roku Stalin, Beria i Mołotow podpisali rozkaz zabicia polskich jeńców, w tym 6 tys. policjantów w Miednoje, gdzie dziś znajduje się największy na świecie policyjny cmentarz. W styczniu i kwietniu 1940 roku na Syberię i do Kazachstanu NKWD zesłało wiele rodzin policjantów. Przetransportowano ich w tzw. bydłowych wagonach, mieszkali w lepiankach z ziemi i obozach pracy. Nie wszyscy przeżyli i doczekali końca wojny, wielu pozostało tam do końca życia, a tylko nieliczni po latach wrócili do Polski.

Tymczasem na terenach pod okupacją niemiecką generalny gubernator Hans Frank 28 października 1939 roku wydał rozporządzenie o powołaniu tzw. policji granatowej. Jej nazwa pochodziła od koloru noszonych mundurów. Przedwojennych policjantów zmuszono do służby w nowej policji. Odmowa lub porzucenie służby było karane śmiercią bądź zsyłką do obozu koncentracyjnego. Musieli więc brać udział, wspólnie z Niemcami, w pilnowaniu gett żydowskich, jako obstawa uczestniczyli w łapaniach, egzekucjach i działaniach antypartyzanckich. Jednak pomimo tego duża część granatowych policjantów współpracowała z Polskim Państwem Podziemnym. Dzięki ich pomocy udało się uratować wielu ludzi od śmierci, wywózki do obozów i na przymusowe roboty.

Komuniści przejmują władzę

Po II wojnie światowej, w okresie PRL, w kraju nastąpiły istotne zmiany ustrojowe i społeczne. 22 lipca 1944 roku w Manifeście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego komuniści szykujący się do przejęcia władzy w Polsce wzywali do tworzenia przez rady narodowe nowej formacji, Milicji Obywatelskiej. Inspiracją dla nowej nazwy były wzory radzieckie. Głównym zadaniem Milicji było

utrzymanie porządku i bezpieczeństwa. Dekret PKWN z 7 października 1944 roku o Milicji Obywatelskiej podporządkował ją kierownikowi resortu Bezpieczeństwa Publicznego, a następnie dekretem Rady Państwa z 20 lipca 1954 roku Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego. Ale już nowy dekret z 7 grudnia tego samego roku oddawał MO pod skrzydła właśnie powstającego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Ponadto w tym okresie, w 1952 roku, Polska zerwała wszelkie kontakty z międzynarodową organizacją policyjną, Interpolem, który zakładała w 1923 r. razem z 19 innymi państwami.

Powrót do tradycji przedwojennej

4 czerwca 1989 roku odbyły się w Polsce częściowo wolne wybory. Ich rezultat był zaskoczeniem dla obozu władzy. Tadeusz Mazowiecki został pierwszym niekomunistycznym premierem koalicyjnego rządu Solidarności, a Krzysztof Kozłowski najpierw wiceministrem, a potem ministrem spraw wewnętrznych. 31 grudnia sejm zmienił konstytucję przywracając przedwojenną nazwę państwa i godło z koroną. Policja Państwowa zastąpiła Milicję Obywatelską na mocy ustawy z 6 kwietnia 1990 roku: *Tworzy się Policję jako umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego*. W sferze symbolicznej nastąpił powrót do dziedzictwa Policji Państwowej z okresu międzywojennego. 27 września 1990 roku Polska znów stała się członkiem Interpolu. Aktualnie w Policji zatrudnionych jest prawie 100 tys. funkcjonariuszy, którzy pracują w trzech rodzajach służb: kryminalnej, prewencyjnej oraz wspomagającej.

W artykule wykorzystano informacje pochodzące z następujących opracowań:

- 1) *Cała prawda o wojnie. Granatowi policjanci – bohaterowie i kanalie w:*
<http://www.nowiny24.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20091204/WOJNA01/734188692>
- 2) Felicjan Sławoj Składkowski *Nie ostatnie słowo oskarżonego. Wspomnienia i artykuły*, Warszawa 2003
- 3) *Historia - o Policji w:* <http://www.info.policja.pl/inf/historia>
- 4) Stanisław Pieprzny *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa 2011
- 5) Robert Litwiński *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010
- 6) Waldemar Kozyra *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939*, Lublin 2009

7) Wikipedia: *Policja Państwowa, Policja Polska Generalnego Gubernatorstwa (1939-1944), Państwowy Korpus Bezpieczeństwa i Milicja Obywatelska*

oraz aktów prawnych:

- 1) Ustawa o Policji Państwowej z 24 lipca 1919 r.
- 2) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o Policji Państwowej z 6 marca 1928 r. (z mocą ustawy)
- 3) Ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 r.
- 4) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonariuszów Policji Państwowej z 28 lipca 1928 r. (ze zmianami z 15 czerwca 1935 r. i 15 września 1938 r.)

Metryczka

Data publikacji : 18.08.2018
Data modyfikacji : 16.04.2020
[Rejestr zmian](#)

Podmiot udostępniający informację:
KWP w Krakowie

Osoba wytwarzająca/odpowiadająca za informację:
Artur Bartkowiak Wydział Prezydyjny KWP w
Krakowie

Osoba udostępniająca informację:
Artur Bartkowiak Wydział Prezydyjny KWP w
Krakowie

Osoba modyfikująca informację:
Artur Bartkowiak